

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדה ימים

HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע בהעלותך תשפ"ד

להעלות את הנרות, מה זה בכלל? מתכון להגברת האור!
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

חנוכת המשכן המופיעה בסוף פרשת נשא, מסיימת לכאורה, תהליך שהחל בפרשת תרומה בספר שמות, ממשיכה לאורך כל ספר ויקרא, ועד לפרשתנו - פרשת בהעלותך.

עיון נוסף מגלה שגם פרשת בהעלותך שייכת לתהליך זה.

ראשית, ננסה להבין את הפסוק החותם את פרשת נשא ואת הפסוק הפותח את פרשת בהעלותך, הסמוכים זה לזה:

"וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְבַר אֱלֹהֵי מֶעַל הַכַּפֹּתָי אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים"

(סוף פרשת נשא, במדבר ז, פט)

"וַיְדַבֵּר אֶל אֱהֱרֹן וְאֶמְרָתֶךָ אֲלֵיוּ בְהִעָלְתֶךָ אֶת הַנֵּרוֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה וְאִירֹו שְׂבַעַת הַנֵּרוֹת" (תחילת פרשת בהעלותך ח, ב).

כבר הסברנו בעבר את הקשר בין תורה ואור, כפי שהוא מופיע בכתוב: "כִּי נֵר מְצָנָה וְתוֹרָה אֹר" (משלי ו, כג).

שכנות זו מבטאת מהפך משמעותי.

שני הפסוקים משדרים מסר חדש: הקמת המשכן נועדה לקבל את המסר האלקי, הקול משמים שמגיע מבין הכרובים, כהמשך

למעמד הר סיני, כדי להאיר את העולם באור רוחני שמיצג את כל הטוב האלקי. גם עבודת הקרבנות, שהפסוקים עסקו בה בספר

ויקרא, מטרתה לקרב לא להקריב. כל אלו שמקבלים על עצמם את המשימה של עבודת השם, במקור הכהנים והלוויים, ובהמשך

לומדי התורה ומלמדיה, חייבים לשאול את עצמם בכל רגע, האם הם מפיצים אור? האם הם דואגים לחבר את עם ישראל

לאביהם שבשמים? האם הם מחברים בין בני ישראל בינם לבין עצמם, שזה התנאי לחיבורם עם השכינה?

הסמל של השכנת השכינה על מחנה ישראל הוא ירידת הענן, כפי שהוא נראה ביום, או כמראה אש בלילה.

לכן, אין זה פלא שפרשת בהעלותך עוסקת גם בכך: "וַיְבִיֹּם הָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּסֵה הָעֲנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן וְיָהִי עַל הַמִּשְׁכָּן

כְּמִרְאָה אֵשׁ עַד בֹּקֶר: כִּן יִהְיֶה תְמִיד הָעֲנָן וְכִסּוֹ וּמִרְאָה אֵשׁ לַיְלָה" (שם ט, טו-טז).

הענן ועמוד האש הם ההולכים לפני המחנה, וכאמור מסמלים את הקרבה.

הזכרנו בעבר כי המפקד בתחילת ספר במדבר, הוא חלק בלתי נפרד מההכנות למלחמה על ארץ ישראל. גם שבת לוי הוא חלק

בלתי נפרד מהמתפקדים. המתפקדים והמפקדים בראשם, יוצאים בפרשתנו למסע (שם י, יא-כח). מי שמוביל את מחנה המלחמה

הוא ארון ברית ד' ובתוכו לוחות הברית – התורה. מבין בדיו יצא הקול של המשך קבלת התורה.

לארון ונושאו יש תפקיד מוביל במלחמה: "וַיִּהְיֶה בְּנֹסֵעַ הָאָרֶץ וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יִקְרָא יְהוָה אֶת הַמִּשְׁכָּן וְיִצְא הַקּוֹל שֶׁל הַמִּשְׁכָּן

וְיִקְרָא רֶבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל" (שם, י, לה-לו).

המסקנה החד משמעית היא כי לנושאי התורה יש תפקיד מפתח במלחמה ובמנוחה! הם אלה שצריכים להוביל, האחריות מוטלת

על כתפיהם. הם חייבים להנהיג באמצעות תורה המפיצה אור. תורה שגורמת לאהבת ישראל, חיבת הדת וכבוד הדת. הם אינם

רשאים לפרוש מן הציבור, הם אינם רשאים להפוך את התורה לקרדום לחפור בה, הם לא פטורים מהמצווה של עזרת ישראל מיד

צר. כולם חייבים להשתתף במלחמת מצווה.

השאלה, כמה אנשים יחזרו בתשובה וירצו להיות שותפים בלימוד תורת חיים וקיום מצוותיה?

תלוי בתשובה לשאלה:

כמה מנהיגי תורה רואים את עצמם כחלק מהציבור ומוכנים לשאת עם האחרים בעול?

לימוד תורה איננו סיבה לפטור משירות בצבא ההגנה לישראל. ככל שיהיו יותר "נושאי ארון" בשורתיו, כך ייטב לכולם, אנחנו

נצח ואויבינו יפוצו.

מנהיגי הציבור החרדי חייבים לדרוש מהאחראים על הביטחון במדינה ומהרמטכ"ל, שיאפשרו לצעיריו להשתתף במלחמת

המצווה תוך הבטחת התנאים להישארותם של המצטרפים, חרדים. ככל שקריאה זו תהיה יותר כנה, כך ההיענות לה תהיה יותר

גדולה. אור התורה שיצא מהציבור החרדי שיתגייס למשימה ירבה אור בעולם, ירבה חיבור ואחדות, ירבה קידוש השם וימשיך

את דרכם של חיילי דוד המלך, ולוחמי בר כוכבא - תלמידיו של רבי עקיבא. "כִּי נֵר מְצָנָה וְתוֹרָה אֹר"!

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לעילוי זשבת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב שלמה מרזל י" באייר תשע"א	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבת תשפ"א	הרב שלמה מרזל י" באייר תשע"א	מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיון / כ' באב
הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זלגי וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י" בתמוז תשע"ד	ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טובע כרמל י"ח במנחם-אב תשס"ט	הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"נ דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ז"ל ונעמי הי"ו. נלב"ע כ"ח באייר	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה	גבי מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג	ר' שמואל רוזנהק נלב"ע ו' באייר תשפ"ג		ר' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 2 Bruriya St., Jerusalem

Tel: 02-5371485 WWW.ERETZHEMDAH.ORG info@eretzhemdah.org

חֵמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

חיתוך נייר אלומיניום וטואלט

לפני מספר חודשים עסקנו במלאכות הקלקול. והנה הגיעה שאלה שנוגעת מאוד לדברים שלמדנו. זה לשון השאלה: האם יש צדדים להקל ולהשתמש בניילון נצמד בשבת (לחתוך ביד? לחתוך ב"חותכן פלסטיק" שהוא חלק מהאריזת קרטון)? וכנ"ל לגבי קריעת נייר טואלט (במקום החיתוך/שלא במקום החיתוך)? תודה

שאלה חשובה ומעשית מאוד, מן הראוי להציג לציבור את עיקרי הסוגיה ואת ההלכה למעשה.

טעות נפוצה היא המחשבה שיש בחיתוך של נייר טואלט מלאכת מחתך. חשוב להבין שהגדרת מלאכת 'מחתך' איננה חיתוך סתמי. הרמב"ם (הלכות שבת פרק יא הלכה ז) כותב שהחותך חייב אם מתכוון למידת אורך ורוחב מסוימים. אך אם חתך והמידה המדויקת אינה חשובה לו, אין בכך מלאכת חיתוך.

נשווה בנפשנו: אדם החותך לעצמו נייר טואלט, ובטעות נחתך לו רבע משבצת מעבר למה שהתכוון, האם יסיר את החלק היתר כדי שהנייר יהיה במידה מדויקת? רוב מוחלט של האנשים לא היו מסירים את החלק היתר, שהרי אין מידה מדויקת לה הוא זקוק. חיוב על מלאכת 'מחתך' שייך רק בבדים, עורות וכדו' שחותכים למידה מדויקת. וכך מחדדים המנחת חינוך, תפארת ישראל (בכלכלת השבת כללי ל"ט מלאכות), בשו"ת חלקת יעקב, והרב עובדיה (יביע אומר חלק ט אורח חיים סימן קח אות קפה).

המלאכה עליה יש לדון היא מלאכת 'קורע'. כפי שלמדנו בעבר, קריעה בטבעה היא פעולה מקלקלת. קריעה שחייבים עליה בשבת היא רק קריעה שיש בה תיקון. במשנה (שבת ז ב) הגדרת המלאכה היא 'קורע על מנת לתפור' – קריעה המאפשרת תיקון. אך הרמב"ם (שבת י יא) מרחיב את ההגדרה לכל קריעה בה אין לאדם כוונה 'לקלקל בלבד'. לכאורה המשמעות היא שיש איסור דאורייתא לקרוע כל קריעה שיש בה שיפור של המצב.

מצד שני, במשנה (ביצה ד ה) נאמר שבקריעת נייר לצלייה ביום טוב יש איסור דרבנן של תיקון כלי. הרמב"ם (שבת כג ו) פוסק את הדבר גם ביחס לשבת. אך לכאורה לפי הרמב"ם איסור חיתוך נייר לצלייה הוא מלאכת קורע, האסור מן התורה, ולא איסור דרבנן של תיקון כלי!

לאור זאת, בשו"ת חלקת יעקב פוסק שאיסור קריעת נייר הטואלט הוא מדרבנן. חז"ל התירו לעבור על איסורי דרבנן משום כבוד הבריות, ולפיכך הוא פוסק שכאשר יש צורך של כבוד הבריות מותר לחתוך את נייר הטואלט בשבת. ברם עדיף לעשות זאת בשינוי. וכן פוסק בילקוט יוסף (שבת סימן שם סעיף יד אות ו).

ברם, המשנה ברורה והציץ אליעזר מעירים על כך שאין בדברי הרמב"ם. מצד אחד, הרמב"ם פוסק שכל קריעה מתקנת אסורה מדאורייתא משום 'קורע', ומצד שני הרמב"ם פוסק שקריעת נייר לצלות עליו אסורה מדרבנן!

המשנה ברורה והציץ אליעזר מציעים את ההבחנה הבאה:

נניח שיש חתיכת נייר אפיה. היא גדולה מדי ולא נוחה לשימוש, או שסתם אין רצון להשתמש בחתיכה הגדולה יותר מן הצורך. אז האדם קורע חלק מהחתיכה וזורק אותה לפח. בזה הוא פגע בחלק המיותר, והפך אותו מנייר שימושי לאשפה. אמנם החלק השני מוצלח יותר לשימוש המיידי שלו, ולכן פעולה זו אסורה מדרבנן שכן היא תיקנה את הכלי עבורו. אך אין בכך איסור תורה, שכן יש כאן גם קלקול של החלק היתר.

אך אם לאדם יש גליל נייר אלומיניום, והוא קורע חתיכה מהגליל. בפעולה זו הוא הפך את החתיכה שהוא קרע לשימושית, ואת יתר הגליל הוא ישיב לארון. כלומר, אין כאן פגיעה בשום דבר, אלא רק קריעה שתיקנה עבורו את הכלי (כעת הוא יכול לכסות את האוכל שלו עם נייר האלומיניום הזה). פעולה זו אסורה מדאורייתא.

לגבי נייר טואלט:

לכאורה לפי הבחנה זו קריעת נייר טואלט אסורה מדאורייתא אף היא. לכן הציץ אליעזר (חלק יא סימן ל אות ט) והשש"כ (פרק כג סעיף יט) פוסקים שאם אדם זקוק לנייר הטואלט מפני כבוד הבריות, יקרע את החתיכה בשינוי. קריעה בשינוי אסורה מדרבנן, ואת זה ניתן להתיר מפני כבוד הבריות. אך היתר זה הרבה יותר דחוק מההיתר לשיטת הילקוט יוסף והחלקת יעקב.

לכן למעשה:

ההולכים בשיטת הרב עובדיה יכולים לסמוך על שיטתו ולחתוך נייר טואלט במקום צורך (ועדיף בשינוי). ההולכים בשיטת המשנה ברורה והשש"כ ישתמשו בנייר טואלט רק בשינוי ובמקום שכבוד הבריות עומד מנגד. קריעת נייר אלומיניום: לפי הרב עובדיה אסורה מדרבנן, ולפי המשנה ברורה והשש"כ אסורה מדאורייתא.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:

נייר יצחק רפאל בן יפה	טל שאול בן יפה	חנה בת אוריה	נייר רפאל בן רחל ברכה	שמואל בן ברוריה
משה בן רחל	הילל בן תמר שפרה	נטע בת מלכה	רות צפורה בת חנה	דוד בן רחל
חוה רָאנְלָה בת פִּיילָא	רבקה בת שרה בלה	שלומית בת לאה	הילה צפנת בת שרה טובה	מאירה בת אסתר
חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	עודד בן חיה	נעם בן שלומית	עובדיה בן אסתר מלכה	שלמה בן שולמית
יאיר ידידיה בן מיכל בינה		מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה		ר' יצחק בן ברינדל גיטה

אֶרֶץ אֶנְדָּה

הרב מרדכי הוכמן

שולחן הזהב של שלמה

בספר דברי הימים (א כח, יא-יט) מסופר שדויד הכין תכנית למקדש ולכליו ומסר אותה לשלמה: "וַיִּתֵּן דָּוִד לְשִׁלְמֹה בְּנוֹ אֶת תְּבִנֵּית הָאֹלָם... וְלִכְלֹל כְּלֵי עֲבוֹדַת בַּיִת הַזֶּה... וּמִשְׁקַל לְמִנְרוֹת הַזָּהָב וְנִרְתִּימֵי הַזָּהָב בְּמִשְׁקַל מְנוֹרָה וּמְנוֹרָה וְנִרְתִּימֵיהָ... וְאֶת הַזָּהָב מִשְׁקַל לְשִׁלְחָנוֹת הַמַּעֲרֶכֶת לְשִׁלְחָן וְשִׁלְחָן... הִכַּל בְּכֶתֶב מִיַּד דָּ' עָלַי הַשְּׂכִיל...". בתכנית יש כמה שולחנות וכמה מנורות. ובהמשך מסופר שכך אכן עשה שלמה: "וַיַּעַשׂ אֶת מְנוֹרוֹת הַזָּהָב עֶשֶׂר כְּמִשְׁפָּטָם וַיִּתֵּן בְּהִיכַל חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְׁמָאוֹל: וַיַּעַשׂ שְׁלֹחָנוֹת עֶשְׂרֵה וַיִּנַּח בְּהִיכַל חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְׁמָאוֹל" (שם ב ד, ז-ח). אמנם בספר מלכים מוזכר לכאורה רק שולחן אחד: "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכֵּלִים אֲשֶׁר בַּיִת דָּ' אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת הַשְּׁלֹחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: וְאֶת הַמְּנוֹרוֹת חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְׁמָאוֹל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר וְהַפָּרֹחַ וְהַנֶּרֶת וְהַמְּלַקְחִים זָהָב:" (שם א ז, מת-מט). ותמוה מדוע מוזכר שהיה רק שולחן זהב אחד. רד"ק הסביר: "וְאֶת הַשְּׁלֹחָן - שֵׁם כֹּלָל כְּמוֹ 'וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחֲמוֹר'...". כלומר, מצאנו בתנ"ך שליעקב אבינו היו הרבה שוורים וחמורים אך הוא מכנה אותם באופן כללי 'שור וחמור' וכך גם כאן 'השולחן' הוא שם כללי והכוונה לעשרה שולחנות. אך עדין קשה, מדוע ספר מלכים מפרט שנעשו עשר מנורות זהב, אך אינו נוהג כך לגבי שולחן הזהב ומסתפק בניסוח כללי. כדי להתעמק בכך צריך להתבונן ביחס הכפול שיש בתנ"ך לגבי שולחן לחם הפנים.

השולחן קודם למנורה

בדרך כלל השולחן מוזכר בתורה לפני המנורה, כך מצאנו בציווי על עשייתם וכן בציווי על הצבתם במשכן וכן במקומות רבים. כמו כן, בעת המסעות כיסו את השולחן בשלושה כסויים ולאחריו את המנורה בשני כסויים בלבד (במדבר ד, ז-י), והדבר מראה לכאורה שהשולחן חשוב יותר מן המנורה. אולם בספר ויקרא ובסמוך לפרשיית המקלל מצאנו שהזכירו בתחילה את המנורה ולאחריה את השולחן (ויקרא כד, א-יא):

"וַיְדַבֵּר דָּ' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵית זָךְ בְּתִית לַמָּאוֹר... עַל הַמְּנֹרֶה הַטְּהֵרָה יַעֲרֹךְ אֶת הַנְּרוֹת לִפְנֵי דָ' תָּמִיד: פּ וְלִקְחֶתָּ סֹלֶת וְאֶפֶיֶת אֶתָּה שְׁתִּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֵים יִהְיֶה הַחֲלֶה הָאֶחָת: וְשִׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתִּים מַעֲרֹכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשְּׁלֹחָן הַטְּהֵר לִפְנֵי ה': ... וְהִיתָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו וְאֶכְלָהוּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא לֹא מְאִשִּׁי דָ' חֶק עוֹלָם: ס וַיֵּצֵא בֶן אֲשֶׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְצוּ בְּמַחְנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִית: וַיִּקַּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלָל..."

המנורה מוזכרת כאן לפני השולחן. כמו כן, יש הפרדה גדולה (פרשיה פתוחה) בין פרשיית המנורה לבין פרשיית השולחן, ואילו בין פרשיית השולחן לבין פרשיית המקלל יש הפרדה קטנה (פרשיה סתומה), והדבר מרמז לכאורה שפרשיית השולחן קשורה לפרשיית המקלל יותר מאשר היא קשורה לפרשיית המנורה, והדבר אומר דרשני. רש"י הביא שם את דברי חז"ל שקשרו בין המקלל לבין פרשיית השולחן, והסבירו שהמקלל לגלג על כך שמחליפים את לחם הפנים שעל השולחן רק מידי שבת ולא מידי יום.

נראה שיש להוסיף עומק לקשר זה שבין המקלל לבין השולחן, ולומר שהתורה רצתה להדגיש את מעלת המנורה ביחס לשולחן, ולכן היא הקדימה וציוותה כאן בשנית שהדלקת המנורה נעשית בכל יום, למרות שכבר ציוותה על כך בספר שמות בפרשת תצווה. וזאת כדי לנגד בין עבודת המנורה לבין עבודת השולחן שנצטוונו להחליף בו את הלחם רק פעם בשבוע ביום השבת. והתורה מרמזת שמי שהוא ישראלי גמור, והיינו שאביו ישראלי ואמו ישראלית, יצליח למצוא טעם מדוע מצאנו שעבודת השולחן פחותה ביחס לעבודת המנורה, שהרי עבודת השולחן נעשית רק בפעם בשבוע. ואילו מי שאינו ישראלי גמור, והיינו שאביו מצרי, ילגלג על הטעם הזה. ובענין זה נרחיב לקמן.

תרגום יונתן בענין כלי המקדש

בתכנית של דויד ובתיאור הביצוע שלה על ידי שלמה בספר דברי הימים, המנורה מוזכרת לפני השולחן. ותמוה מדוע הם מוזכרים בסדר שכזה שנמצא בתורה פעם יחידה בסמוך לפרשיית המקלל, ואינם מוזכרים בסדר שהם מופיעים בדרך כלל בתורה כאשר השולחן קודם למנורה. ונראה שניתן לדלות הסבר לכך בדברי תרגום יונתן. בתרגום יונתן מובא שכלי המשכן מקבילים לדברים שקיימים בעולם. וז"ל יונתן בתרגום חוזר לעברית (שמות מ, ד-ו):

"וְהִבְאֵתָ אֶת הַשְּׁלֹחָן - בצד צפון משום שמשם ניתן עושר, שמשם נוזלים רסיסי מלקושים על עשבים להתפרנס בהם תושבי העולם, וְעֶרְכָתָ אֶת עֶרְכוֹ - שני מערכי לחם פנים שש ככרות במערכת כנגד שבטיו של יעקב, וְהִבְאֵתָ אֶת הַמְּנֹרֶה - בצד דרום משום שמשם שבילי השמש וירח... ושם גנזי חכמה שמשולים לאורות, וְהִעֲלִיתָ אֶת נִרְתִּימֵיהָ - שבעה כנגד שבעת הכוכבים שמשולים לצדיקים שמאירים לעולם בזכויותיהם: וְנִתְּתָהּ אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת - משום החכמים שעוסקים בתורה וריחם נודף כמו קטורת הסמים, וְשִׁמְתָּ אֶת מִסַּךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁבָּן - בשביל הצדיקים שמחפים בזכויותיהם על עם בית ישראל: וְנִתְּתָהּ אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁבָּן אֹהֶל מוֹעֵד - בשביל העשירים שמסדרים שולחן לפני פתחם ומפרנסים עניים ונמחל להם עונותיהם כאילו מקריבים עולה על המזבח:"

תרגום יונתן קושר בין העושר לבין שני כלי משכן שונים. בתחילה הוא קושר בין העושר לבין שולחן לחם הפנים, ומסביר שהשולחן הוא כנגד העושר וכנגד הפרנסה של תושבי כלל העולם, ושנים עשר ככרות הלחם שעליו הם כנגד שנים עשר השבטים. העושר שמיוחס שם לשולחן אינו מנומק בצדיקות או בעשיית חסד. ובהמשך קושר התרגום בין העושר לבין המזבח החיצון, ומסביר שהמזבח החיצון הוא כנגד עשירים שמסדרים שולחן לפני פתח ביתם עבור העניים, ובכך נמחלים לעשירים העוונות שלהם.

ובתיאור שאר הכלים מוסבר שהמנורה היא כנגד החכמה והיא כנגד הצדיקים שמגינים על כלל העולם בזכויותיהם. ומוסבר שמזבח הזהב הוא כנגד החכמים שעוסקים בתורה ומוסבר שריחם נודף כמו קטורת סמים ובכך הם מטיבים לעולם. וכן בהמשך מוסבר שמסך הפתח הוא כנגד צדיקים שזכויותיהם מגינות על עם ישראל. מתרגום יונתן עולה שהשולחן הוא כנגד עשירות סתמית ללא מטרה של גמילות חסדים. ואמנם גם במרדף שזכה אחרי העושר יש ברכה לעולם, וכפי שכתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה:

"וכמה יפה פתגם האומר 'אלמלי השוטים היה העולם חרב'. ואין לך שטות גדולה מזו שאדם חלוש הנפש, בנין גופו רופף, נוסע מקצה האקלים השני עד קצה הששי, ועובר בימים בימי החורף ובמדברות בשרב בקיץ, ומסכן עצמו לחיות הטרף למיניהם כדי שאולי ירויח דינר, וכאשר יקבץ מאותם הדינרין שמסר כל רוחו עליהם, יתחיל לחלקם לאומנים לבנות לו יסוד איתן... כדי להעמיד עליו בנין שיעמוד מאות בשנים, והוא יודע ברור שלא נותר מחיו אפילו כדי לבלות בנין של גומא, היש קלות דעת חמורה מזו?... כי סבת נחת אותו הכסיל מפני שגם הוא משרת לאדם שהוא מטרת הבורא, כי בעבור הנאתו ובעושרו או בשלטונו יצוה לעבדיו לבנות ארמון ענקי, או לנטוע כרם גדול, כדרך שעושים המלכים והמתדמים להם, ויהיה אותו הארמון מוכן לחסיד שיבוא במשך הזמן באחד הימים לחסות בצל קיר מקירות אותו ארמון ותהיה בכך הצלתו ממות, ושיוקח מאותו כרם כמות של יין באחד הימים כדי לעשות צרי להציל אדם שלם שנשכו אפעה."

הרמב"ם מכנה בשם שוטה את העשיר שקיבץ ממון רב ובונה לעצמו ארמון. והרמב"ם מוצא צידוק בבניית הארמון הענק או נטיעת כרם גדול בכך שהם יועילו אי פעם לאדם חסיד או אדם 'שלם' שמתרחקים מהבלי העולם. ואמנם אין להכחיש שהיוזמה של העשיר סיפקה פרנסה לבנאים שבנו את בנין הפאר הזה. ובכסף שקיבלו הבנאים הם קנו מצרכים שונים וכדו', וכך הם הניעו את גלגלי המשק והביאו פרנסה לאנשים נוספים. הבנה זו שהמרדף אחרי העושר מספק פרנסה לעולם מרומזת בתרגום יונתן, שדימה את הפרנסה לכלל העולם בתור רסיסי 'מלקושי' שהוא הגשם האחרון, ומשמע שמכך שהעשירים שהם היזמים שמניעים את גלגלי המשק נמשלים ל'יורה' שהוא הגשם הראשון.

כאמור, תרגום יונתן לא מייחס לפעולות של מאמץ בהשגת עושר או במאמץ להשגת פרנסה תיאור של מעשי צדקות או של עשיית חסד, שכן הרדיפה אחר העושר או הרצון של האדם להתפרנס הם תכונות נפש בסיסיות. לעומת זאת מאמץ של אדם להתגבר על טבעו היא פעולה שאפשר לכנותה בתור צדיקות, כאמור בתורה "לִפְתַּח חֲטָאת רֵבֶךְ וְאַלֶּיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בו" (בראשית ד, ז). ולכן מתוארים בהמשך סוגים שונים של צדיקים, יש כאלו שהתגברו על טבעם וזכויותיהם מגינות על העולם והם הצדיקים שנמשלים למנורה, ויש כאלו שהתגברו על טבעם וזכויותיהם מגינות דווקא על עם ישראל והם נמשלים למסך פתח המשכן. ויש את החכמים שאינם מנצלים את חכמתם כדי להעשיר אלא מנצלים אותה כדי לעמול בתורה והם נמשלים למזבח הקטורת בריח הטוב שלהם. ויש גם עשירים שמתאמצים להרבות את עושרם כדי לגמול חסד עם העניים, ובכך נמחלים להם עוונותיהם כמו קרבן עולה.

דברי התרגום שכלי המשכן מכוונים כנגד דמויות ותכונות אנושיות, פותחים שער להבנת היחס של דויד ושלמה אל השולחן ואל המנורה, וכדלקמן.

דויד ושלמה ויחסם למנורה והשולחן

כאמור לעיל, בספר דברי הימים בתכנית המקדש שהכין דויד ובתיאור הביצוע שלה ע"י שלמה מזכירים את המנורה לפני השולחן. וצריך להבין, מדוע בחר דויד ללמוד מהקדמת המנורה לשולחן בסמוך לפרשית המקלל, והרי הקדמה זו היא יוצאת מהכלל.

ונראה שכדי לזכות להיות מגדולי התורה שמוסרים את התורה לדורות הבאים צריך אדם להשתדל מאוד למאוס בתאוות העושר. וכפי שהתפלל דויד בתהילים (קיט, לו-לז): "הט לבי אֶל עֲדוֹתֶיךָ וְאֶל אֶל בְּצַע: הֶעֱבַר עֵינַי מִרְאוֹת שָׁאן בְּדַרְכֶּךָ חֲנִי: ". וכעין מה שכתוב בליקוטי מוהר"ן (תורה קלג):

"...כי כל העוה"ז כולו קטן מאד כנגד התורה, שגדולה כנגדו אלפים פעמים. אך הוא כמשל המובא, כמו מטבע קטנה אם תחזיק אותה נגד עיניך, ימנע מלראות הר גדול, אף על פי שההר גדול אלפים פעמים כמו המטבע הקטנה. אך מחמת שהמטבע עומדת נגד עיניו, ע"כ חוצצת בפני ראיית העינים, עד שאינו רואה הדבר הגדול ממנו כמה פעמים. כן כשמגיע ובא אל העוה"ז, נשאר שקוע שם בהבלי עולם, ונדמה לו שאין טוב מזה. והעוה"ז הקטן והמועט, מונע אותו מלראות אור גדול ומופלג של התורה, שהוא גדול כמה אלפים פעמים כנגדו כנ"ל."

לאור הדברים האלו ניתן לומר ש'תאוות העשירות' עומדת כמו מטבע קטנה כנגד עינו של האדם ומונעת ממנו לראות את האור הגדול של תורה, וכדי לזכות לראות את האורות העצומים של התורה צריך האדם להילחם ב'תאוות העשירות'. 'שולחן הזהב' מסמל את תאוות העשירות וכדי לזכות לכותרה של תורה צריך להמעיט בחשיבות 'שולחן הזהב', ולפיכך הקדים את 'מנורת הזהב' שמסמלת את הצדיקים לפני 'שולחן הזהב' שמסמל את תאוות העשירות. התנגדות זו לשולחן הזהב שמסמל את העשירות מצאנו גם אצל כמה מגדולי ישראל, וכדלקמן.

דברי הרמב"ם בענין שולחן לחם הפנים

במורה הנבוכים מבאר הרמב"ם את טעמים של המצוות ושל כלי המשכן, אך כותב (חלק ג פרק מה): "אבל השלחן והיות עליו הלחם תמיד לא אדע בו סבה, ואיני יודע לאיזה דבר איחס אותו עד היום". והרדב"ז בספרו מצודת דוד תמה מדוע לא ביאר הרמב"ם שסיבת מצוות לחם הפנים היא מפני שמשם יוצא שפע מזון לעולם. ואמנם ידוע שהרמב"ם זכה להיות גדול הפוסקים, ומכאן שהתאמץ כל העת למלא את כל לבו באהבת התורה, ולא להותיר בלבו אפילו שמץ מקום לתאוות העושר, ו'אידי דטריד למיפלט לא בלעי'. ולפיכך הגיעו הדברים עד כדי כך שהרמב"ם 'לא הצליח' למצוא טעם במצוות שולחן לחם הפנים. ובכך נאמן הרמב"ם לדברים שכתב בצעירותו בהקדמתו לפירוש המשנה, שהעשיר שמתאמץ לבנות ארמון מפואר הוא שוטה (וראו עוד בהערת השוליים¹).

דברי האר"י בענין שנים עשר ככרות לחם הפנים

בפיוט של האר"י לסעודת הבוקר בשבת הוא כתב: "יגְלִי לָן טַעְמֵי דְבִתְרִיסָר נְהִמִי", כלומר האר"י מבקש מהקב"ה שיגלה לו את הטעם שבמצוות שנים עשר הככרות של לחם הפנים שבשולחן הזהב. ואף כאן ניתן לומר על האר"י את ההסבר שהובא לעיל, שכדי להיות מגדולי מוסרי התורה צריך להתאמץ למלא את כל הלב באהבת התורה, ולא להותיר בלב אפילו שמץ מקום לתאוות

העושר, עד כדי כך שלא יבינו לשם מה יש צורך בה. האר"י זכה להיות גדול מורי תורת הקבלה, ומכאן שהתאמץ כל העת למלא את כל לבו באהבת התורה, ואידי דטריד למיפלט לא בלע. ולכן לבו של האר"י לא הצליח למצוא טעם במצוות שנים עשר ככרות לחם הפנים, והאר"י התפלל ש'יגלה לו את הטעם שבמצווה זו. אם נדייק בדברי האר"י ניתן לומר, שהוא מבין מדוע יש צורך בשולחן לחם הפנים שמסמל את 'תאוות העשירות', אלא שאינו מבין מדוע צריך שיהיו עליו 'שנים עשר ככרות לחם'. כלומר, האר"י מבין שה'שולחן' עצמו מסמל את 'תאוות עשירות', ולהבנתו היא נועדה לגויים כדי שירדפו אחר העושר ויפתחו את העולם. אך לכאורה 'שנים עשר ככרות לחם' שעליו מסמלים שתאוה זו נועדה לכל אחד מבני שנים עשר שבטי ישראל. ודבר זה לא יכול היה לבו של האר"י לקבל. ולדעתו, כל אחד מבני ישראל צריך למלא את כל לבו באהבת התורה, ולא להותיר בה אפילו שמץ מקום לתאוות העשירות.

למי התגלה הטעם שבשולחן לחם הפנים ובכרות שעליו

בתלמוד (סנהדרין קב, א) דנו במפגש שבו מינה אחיה השילוני את ירבעם למלך על עשרת השבטים, והסוגיה מתארת שאחיה השילוני וירבעם (שטרם חטא) חידשו תורה שעדין לא נשמעה ושאיין בה דופי, והיא מוסיפה שכל טעמי התורה מגולים להם ושתלמידי החכמים דומים לפניהם כעשבי השדה. בירבעם נמצא השורש של משיח בן יוסף², שידוע שתפקידו הוא הפיתוח הצד החומרי והגשמי של עם ישראל. כיוון שמשיח בן יוסף אחראי על הצלחת הצד הגשמי של עם ישראל, הוא יודע שצריך שיהיו בכל שנים עשר השבטים אנשים שירדפו אחר העושר, שהרי בכך תגיע בסופו של דבר הפרנסה לכלל האנשים בישראל, וארץ ישראל תתבסס מבחינה חומרית. למשיח בן יוסף ולאחיה השילוני התגלו כל טעמי התורה ובכללם הטעם שבשולחן לחם הפנים ובשנים עשר ככרות לחם שעליו. אך תלמידי החכמים שממלאים את כל לבם באהבת התורה, ולא נותנים לשמץ של תאוות העשירות להיכנס לליבם, 'לא זוכים להבין את טעמה של מצווה זו. ולכן אחיה השילוני וירבעם, שהתגלו להם כל טעמי התורה, מתייחסים אליהם כמו לעשבי השדה. אמנם גם לשיטת אחיה השילוני שהרדיפה אחר העושר נצרכת אצל כלל שבטי ישראל, היא אינה מעשה של 'צדיקות', וכדי לסמל זאת אין מחליפים את לחם הפנים מידי יום, אלא רק פעם בשבוע. דבר זה לא הצליח 'המקללי' להבין, בעיני 'המקללי' שלא היה ישראלי גמור ואביו היה גוי מצרי, הרדיפה אחר העושר היא מצווה. והוא הרגיש שהחלפת לחם רק פעם בשבוע מביעה זלזול בגויים שמתייחסים לרדיפה אחר העושר כמו למצווה, ולכן הוא יצא וגידיף.

שולחן הזהב בספר מלכים

כפי שהתבאר לעיל, מי שרוצה לזכות לכתרה של תורה צריך להתייחס לתאוות העשירות כמו לישגון' ולהבלי', וכדי לרמוז להבנה זו מיעטו דויד ושלמה בחשיבות השולחן שמסמל את תאוות העשירות, ולכן בספר דברי הימים בתכנית של דויד ובתיאור הביצוע של בידי שלמה מוזכרת המנורה לפני השולחן. אמנם בספר מלכים מתואר סדר עשיית הכלים כפי שנוצרו בפועל, שהוא סדר עשייתם שנמצא בתורה, שבו השולחן קודם למנורה. מסדר זה עלולים אנו לטעות שגם הרדיפה אחר העושר נחשבת למצווה, ולכן כדי למעט בחשיבות השולחן, הוזכר שם השולחן בלשון יחיד, למרות שנעשו עשרה שולחנות. אולם את עשיית עשרת המנורות הזכירו במפורש כדי להדגיש את חשיבות המנורה שמסמלת את הצדיקים.

¹ בהקדמתו לפירושו למשנה 'לא הצליח' הרמב"ם להבין גם מדוע יש צורך בנטיעת כרם גדול של יין, ומצא לכך צידוק בדיעבד שיתכן שישתמשו ביין זה כדי לעשות תרופה לאדם 'שלם' שנשכו נחש. ודבר זה מראה שכדי לזכות בכתר תורה התאמץ הרמב"ם למאוס גם ביין. ואכן הרמב"ם המשיך בדרך זו גם בספרו מורה הנבוכים וכתב (חלק ג פרק מו): "אבל הקרבת היין אני נבוך בו עד היום, איך צוה להקריבו". ואמנם מצאנו שנחלקו חכמי ישראל האם שתיית מעט יין מומלצת לחכמים אך לדעת הרמב"ם מסקנת הירושלמי היא שעדיף גם לחכמי ישראל שלא ישתו כלל (ראו בפירוש קרבן העדה ירושלמי סנהדרין פ"ח על דברי רבי יונתן: "שישנים הן קימעא", שפירש שמעט שינה היא הכרחית אך לא שתיית יין, וז"ל: "שאינו הכרחי שיש מי שאינו שותה יין כלל ודעתו צלולה יותר"). הרמב"ם הכריע כמסקנת הירושלמי, וחינך עצמו למאוס כל כך בתאוות היין עד שלא הצליח להבין מדוע קיימת מצוות ניסוך היין. ² "מירבעם יהיה משיח בן יוסף... (כמו שמובא בזוהר חדש סוף פרשת בלק)" (פרי צדיק פרשת ויחי).

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Cali, Colombia

קאלי, קולומביה
שבט תשנ"ג

קבורת אשה שיש חשש שהתאבדה

שאלה

מהו הדין לגבי אשה שנמצאה ע"ג מיטתה הרוגה ע"י יריית אקדח, שנמצא מוטל על הרצפה ליד המיטה. האשה היתה חולה במחלת דכאון והיתה בטיפול פסיכיאטרי בנסיון להתגבר על מצב זה. לפני מספר חדשים, האשה הזכירה בפני חברים את האפשרות לשים קץ לחייה, אבל מאז חל שיפור במצב רוחה ואף אחד לא ראה את הריגתה. בעת המשוער לפטירתה לא היו בני משפחה בבית ונמצאה ע"י עוזרת גויה ללא רוח חיים. האם הנפטרת בחזקת מאבדת עצמה לדעת, או ככל המתים בענין קבורתה וכו'?

תשובה

בנדון דידן, מכיוון שלא ראו את מעשה ההריגה¹, ודיבורה לשים קץ לחייה לא היה סמוך למיתתה², הרי היא בחזקת כל המתים, ואין מונעים ממנה דבר. אף זאת כי המימצאים מוכיחים שבוודאי היא זו שביצעה את המעשה³.

¹ שו"ע יורה דעה (סי' שמה סעיף ב) "איזהו מאבד עצמו לדעת? כגון שאמר, הרי הוא עולה לראש הגג, וראוהו שעלה מיד, דרך כעס, או שהוא מיצר ונפל ומת, הרי זה בחזקת שאיבד עצמו לדעת. אבל אם ראוהו חנוק ותלוי באילן או הרוג ומושלך ע"ג סייפו, הרי הוא בחזקת כל המתים ומתעסקים עימו ואין מונעים ממנו דבר".

² עיין שו"ך (סי' שמה ס"ק ג) שמביא דברי הב"ח בשם מהרש"ל, שעל דיבור בלא ראיית המעשה לא סמכין. אמנם דעתו של רמב"ן היא שסמכין אדיבור בלי ראיית המעשה, אבל במקרה שלנו נראה שגם רמב"ן יודה, שלא לסמוך על הדיבור, מכיוון שהדיבור לא היה סמוך למעשה.

³ עיין שו"ת "חתם סופר" (חלק יורה דעה סי' שכו) שכתב, שלפי הברייתא במסכת שמחות פרק ב' ניתן להסיק "דלא מבעיא דבדיבורא בלא מעשה לא מיחשב מאבד עצמו לדעת, אלא הוא הדין נמי במעשה גמור, כגון שראינוהו חנוק ותלוי באילן על אותו אופן, שנראה בודאי שתלה את עצמו... הרי זה חזקה שאיבד עצמו בידו, אבל מכל מקום שלא מדעת היה, דתלינן שרוח רעה ביעתתו... עד שנשמע מפיו מתוך יישוב הדעת שהוא עולה מחמת כעס או מיצר... וזולת זה לעולם אנו תולים או שלא איבד את עצמו כלל אי נמי איבד את עצמו, מכל מקום היה שלא מדעת".

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

<p>לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיין גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>				